

ОДИН У ПОЛІ НЕ ВОЇН АБО УКРАЇНА ЧАСІВ П.СКОРОПАДСЬКОГО

О.Г. Козинець

к.і.н., доцент, зав. кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права ННІ права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету

Важливим етапом в історії українського державотворення початку ХХ ст. було існування Української держави гетьмана Павла Скоропадського. В Україні діяльність П.Скоропадського оцінюється неоднозначно, іноді діаметрально протилежно від повного схвалення до повного несприйняття.

Але якщо аналізувати його діяльність без ідеологічних пристрастей у контексті історичних подій, які мали місце на Україні 1917 р. – 1920 рр., то, на нашу думку, можна віднайти багато позитивного у політиці П.Скоропадського.

П.Скоропадський був нащадком давнього роду козацької старшини, один із найбільших землевласників на Україні, служив військовим ад'ютантом Миколи II. Від початку революції він українізував своє військове з'єднання. Коли Центральна Рада відкинула його послуги, був обраний титулованим командувачем селянського ополчення «вільних козаків».

З приходом до влади П.Скоропадського, як зазначають дослідники, в революції на Україні настав новий етап, що характеризувався намаганнями відновити правопорядок та скасувати «соціалістичні експерименти» Центральної Ради [3,с.310-311].

Поразка Центральної Ради крилася в її політиці. Не бажання створювати армію, залучати до управління державою широкі верстви суспільства, відсутність досвіду державного будівництва, прагнення до парламентської форми правління, нерішучість, м'якість, домовленості із союзниками

(Німеччиною та Австрією – О.К.) – це не повний перелік вад та помилок доби Центральної Ради. Відтак, ситуація в країні склалась дуже хитка.

Ще за часів існування Центральної Ради нібито у повітрі було питання про зміну влади. Як зазначав М.Шаповал напередодні державного перевороту у квітні 1918 р. «...Всі хотіли зміни влади, хоч ніхто не знав, на яку владу замінити» [1, с.116]. Питання вирішилось саме собою. Влада П.Скоропадському фактично упала з рук Центральної Ради та її Ради Міністрів, де провідну роль відігравали українські есери. Більшість партій та верств населення відмовили їм у підтримці, тому переворот пройшов майже без пострілів та крові.

29 квітня 1918 р. у Києві відбувся хліборобський з'їзд, організований із ініціативи Союзу земельних власників. Під час його роботи Україну проголосили Гетьманською державою на чолі з П.Скоропадським та закликали його «врятувати країну від хаосу і беззаконня» [1,с.126]. Того ж дня П.Скоропадський разом із прибічниками оголосив про встановлення «Української Держави».

Нова держава ґрунтувалася на незвичайному поєднанні монархічних, республіканських і, що особливо характерно, диктаторських засад, її підданам гарантувалися звичайні громадянські права, причому особливо наголошувалося на святості приватної власності [3,с.311].

Поява гетьмана поклала початок нової епохи в історії державного життя України. Це було дійсно так, оскільки за екстремальних умов, в яких перебувала Україна в 1918 р., парламентська республіка часів Центральної Ради показала свою неспроможність ефективного державного будівництва. Україна потребувала сильної влади, яка б забезпечила порядок у країні [2,с.89-90].

Основні ідеї П.Скоропадського щодо розбудови Української держави містилися в двох основних нормативних актах, які фактично мали конституційне значення і були датовані 29 квітня 1918 р. – це «Грамота до всього українського народу» та «Закон про тимчасовий державний устрій

України». В цих документах визначено державний лад та форми організації механізму влади, який поділявся на центральні та місцеві установи, на законодавчу, виконавчу та судову гілки.

Зокрема у «Грамоті...» П.Скоропадський описував події останніх часів на Україні і ототожнював їх з анархією, кризою, загрозою голоду. Проголошував про скасування Центральної Ради та Малої Ради, про відновлення приватної власності на землю, про дарування повної свободи в економічній та фінансовій сфері. Також у «Грамоті...» зазначалось, що на прохання українців, які прагнуть відновлення спокою, встановлення закону та справедливості, генерал П.Скоропадський погодився взяти на себе всю повноту влади в державі.

Якщо у «Грамоті...» обґрунтовувалось право гетьмана на заняття вищої державної посади, то у «Законі про тимчасовий державний устрій України» втілювалась ідея сильної влади глави держави, визначалися його повноваження і повноваження центральних та місцевих органів влади й управління. Так, гетьман отримав широкі повноваження, зокрема зазначалось, що вся влада в державі належала гетьману. Він затверджував закони, призначав прем'єр-міністра, представляв Українську державу у зовнішніх відносинах, був головнокомандувачем збройних сил, користувався правом помилування.

На відміну від представників Центральної Ради П.Скоропадський ставив на перше місце не власні амбіції, а інтереси держави. Він запрошував усіх до співпраці, навіть соціалістів Центральної Ради, щоби разом відбудувати державу. Але натомість соціалісти перейшли в опозицію і будували плани усунення П.Скоропадського з посади і відновлення УНР [1,с.132].

Гетьманський уряд мав дуже вузьку соціальну опору, на яку би міг спиратися у провадженні державної політики [4,с.83]. Більшість політичних партій тогочасної України не підтримували гетьмана П.Скоропадського, тому що не ставили за мету створення незалежної України. Одні мріяли про побудову радянської соціалістичної держави, другі про відновлення «єдиної і

неподільної» монархічної Росії, треті про власні амбіції і т.ін. Так, гетьманський уряд мав працювати у дуже складній суспільно-політичній ситуації практично без підтримки широких верств суспільства.

В умовах активізації опозиції, формування повстанської армії під егідою Директорії гетьман П.Скоропадський сам відмовився від влади. 14 грудня 1918 р. він підписав зречення.

Отже, Україна часів П.Скоропадського прагнула стати сильною суверенною державою, яка б володіла єдністю та неподільністю влади, самостійністю, верховенством та незалежністю, повнотою суверенних прав. Таку за змістом державу П.Скоропадський прагнув побудувати під час перебування при владі. Але в умовах ворожнечі національно-політичних сил, відмови у встановленні діалогу між ними та ще й негативне сприйняття підтримки П.Скоропадського німецькими окупаційними військами відіграли свою роль. Не дивлячись на досягнення часів правління П.Скоропадського, його усунули від влади і Україна знову поринула в хаос.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. – К.:Укр. Письменник, 1993. – 413 с.
2. Копиленко О.Л., Копиленко М.Л. Держава і право України. 1917-1920. – К.:Либідь, 1997. – 208 с.
3. Субтельний О. Україна: історія. – К.: Либідь, 1993. – 720с.
4. Калініченко В.В., Рибалка І.К. Історія України. Частина III: 1917-2003 рр. – Х.:ХНУ імені В.Каразіна, 2004. – 628 с.